

фінансуванням тероризму (статті 209, 258-5, 306 КК України)» (Витяг) / Вищій спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. 2016. С. 18.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-334-7-30>

**PROBLEMS OF CRIMINAL LAW PROTECTION OF
INFORMATION SECURITY IN UKRAINE: A CONCEPTUAL
FRAMEWORK FOR RESEARCH**

**ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ
ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Demydova L. M. Демидова Л. М.

*Doctor of Law, Professor, Chief Researcher
Academician Stashis Scientific Research
Institute for the Study of Crime Problems of
the National Academy of the Legal Sciences
of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

*доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник
Науково-дослідний інститут вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса Національної академії
правових наук України
м. Харків, Україна*

Інформаційна безпека є міждисциплінарним поняттям, значення якого в умовах швидкого розвитку інформаційних процесів зростає. В Україні й во всьому світі існує реальна загроза маніпуляції свідомістю людей для прояву їх поведінки, що є бажаною для маніпуляторів-злочинців, дезінформація досягла рівня глобального виклику, а атаки хакерів загрожують безпеці всього світу. Для сьогодення характерно широке розповсюдження понять «інформаційна війна», «інформаційна зброя», «кіберзлочинність» та інші, що віддзеркалюють сучасні явища, які небезпечними для людини, суспільства та держав. Світову спільноту турбує швидкий розвиток новітніх технологій, зокрема практик щодо штучного інтелекту поки що з невизначеність стандартів таких новел і існуванням реальної загрози їх виходу з-під контролю людини.

Враховуючи такі глобальні й національні виклики й загрози, кримінально-правовий аспект охорони інформаційної безпеки в Україні є актуальним питанням сьогодення. А дослідження авторським колективом фундаментальної теми «Теоретичні, законодавчі й правозастосовні проблеми кримінально-правової охорони інформаційної безпеки в Україні», затвердженої Президією Національ-

ної академії правових наук України на 2022–2025 рр, є своєчасним відгуком на потреби теорії й практики мати кваліфікований науковий доробок з відповідями на сучасні проблемні питання щодо предмету цього пізнавального процесу.

Для досягнення належного рівня наукових досліджень необхідним є виокремлення концептуальних засад пізнавальної діяльності. Цей науковий підхід до організації пізнавального процесу перевірений часом і має досить переконливе обґрунтування. Показово, що в багатьох наукових роботах дослідники починають дослідження зі з'ясування, обґрунтування концепції або концептуальних основ (засад) наукового пізнання. Це сприяє осмисленню шляхів пізнавальних розвідок, формулюванню гіпотез, що пов'язані з ними, та отриманню наукових результатів із належним рівнем новизни. Причому такі основи дослідження не є чимось усталеним, створеним назавжди, умовно кажучи, на всі випадки вивчення предмета дослідження. Вони перевіряються, оновлюються, доповнюються, поглиблюються в процесі наукових пошуків. У науці крапку ставити можна виключно у випадку «відшукування» аксіоми, яка не потребує нового аналізу, оскільки вона є загальноновизнаною, а час і зміна просторових показників не впливають на вже встановлену її науковість, яка систематично підтверджується [1, с. 10-57: 2, с. 23–30].

У цій доповіді на обговорення виносяться окремі елементи концепції дослідження проблем кримінально-правової охорони інформаційної безпеки в Україні як сукупності парадигм, методологічних принципів, концептуальних підходів, що презентують окремі засади організації дослідження і спрямованість пізнавального процесу.

Підкреслюємо, що визначення методологічного інструментарію насамперед зумовлено: а) метою дослідження й завданнями, що вирішуються для її досягнення, а також обраними його об'єктом і предметом; б) історичними, теоретичними, правовими й емпіричними передумовами, встановлення яких випереджає накопичення нових знань про них або сприяє їх поглибленню. І такий підхід знайшов підтвердження своєї науковості в дослідженнях 2-х фундаментальних тем, що здійснював творчий колектив сектору дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю Інституту.

До основних концептуальних підходів, що використовуємо при дослідженні проблем кримінально-правової охорони інформаційної безпеки в Україні, відносимо:

1) *композиційний і системний підходи* з пізнавальним процесом на рівнях: а) *мульти* – рівень понятійного і термінологічного апарату наукового і нормативно-правового характеру; б) *мікро* – рівень кримінально-правового та іншого правового регулювання в Україні;

в) *макро* – рівень правового, зокрема кримінально-правового, регулювання в Європейському Союзі, у зарубіжних країнах; визнання певних правил, досягнення консенсусу стосовно рекомендацій міжнародним співтовариством.

Композиційність – це найважливіший організуючий компонент, який надає єдність та цілісність пізнавального процесу та який підпорядковує будь-яку структурну частину іншим та меті дослідження. Композиційність в організації пізнавального процесу досягається шляхом формулювання і впровадження домінуючої ідеї або ідей, яка(-и) є стратегічною(-ими) і впливає(-ть) на вибір методологічного інструментарію й меж його використання [2, с. 35].

При впровадженні композиційного і системного підходів також звертаємо увагу на міждисциплінарний (трансдисциплінарний) аспект дослідження, а також принципи системного підходу (з уточненням цих принципів, визначених О. В. Кустовською). Це принципи: остаточної (глобальної, генеральної) мети; єдності, зв'язаності й модульності; ієрархії; функціональності; розвитку; децентралізації; невизначеності [3, с. 10–12];

2) *інші концептуальні підходи*, що віддзеркалюються в стратегічних ідеях наукового дослідження: *це підходи-принципи науково пізнання, головними з яких є «законні права, свободи й інтереси людини як основа розвитку європейської України», «власність – оновлене явище в умовах інформатизації й глобалізації суспільних процесів», «контроль людиною технічного прогресу».*

Наведена тріада концептуальних підходів віддзеркалює насамперед сутність і основну призначеність правової системи України як незалежної, демократичної, соціальної, правової держави з її ключовою метою – належне забезпечення і ефективна охорона законних прав, свобод і інтересів людини.

Крім того, у сучасних умовах інформатизації суспільних процесів і глобальності в міжнародних відносинах важливо враховувати, що інформація є дієвим капіталом і власність на інформацію виступає соціальним, економічним і правовим феноменом сьогодення. Власність за ринкових умов і в період побудови інформаційного простору набуває модернізованого (оновленого) змісту, що впливає на розуміння власності й зміст правового забезпечення охорони інформаційної безпеки в Україні.

Вочевидь, що інформаційна безпека і її кримінально-правова охорона знаходиться у органічному взаємозв'язку з розвитком технічного прогресу, який жодним чином не повинен привести до загибелі цивілізації на землі. Тому потрібен постійний контроль людини над інноваційними розробками насамперед щодо штучного інтелекту з

формулюванням наукових пропозицій й рекомендацій стосовно удосконалення кримінальної відповідальності людини за результати своєї діяльності, зокрема щодо зазначених інформаційних і технологічних новел.

Окреслені концептуальні підходи розглядаємо як пропозиції, рекомендації, що можуть служити теоретичним підґрунтям для виявлення й розв'язання існуючих проблем теорії, законодавства і судової практики з питань інформаційної безпеки та її кримінально-правової охорони. І вони потребують уточнення і/або перевірки при проведенні пізнавального процесу й синтезу отриманих наукових знань.

Дослідження проблем кримінально-правової охорони інформаційної безпеки в Україні та визначення шляхів і кроків, необхідних для їх вирішення, як наукове пізнання, мають відповідати й тим іншим підходам методологічного значення, що вже знайшли наукове обґрунтування в оприлюднених наукових публікаціях:

– необхідність відображати закономірності, вже відомі науковому загалу або такі, що встановлені в процесі дослідження обраного об'єкта (предмета);

– урахувати теоретичні здобутки дослідників минулих часів і в сучасний період розвитку кримінального права;

– вивчати й урахувати міжнародний та зарубіжний досвід вирішення схожих чи ідентичних проблем;

– реалізовувати та/або впроваджувати інші вимоги, що ставляться до цих досліджень.

Література:

1. Актуальні питання удосконалення кримінального законодавства України та практики його застосування: монографія / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, Л. М. Демидова та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, Л. М. Демидової. Харків: Право, 2017. 400 с.

2. Актуальні проблеми формування сучасної доктрини кримінального права України : монографія / В. Я. Тацій, Л. М. Демидова, В. І. Борисов та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, Л. М. Демидової, В. І. Борисова. Харків : Право, 2021. 632 с.

3. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.